
W dwusetną rocznicę powstania Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych : seminarium historyków wychowania

Rozprawy z Dziejów Oświaty 20, 3-4

1977

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

**Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.**

Od Redakcji

W DWUSETNĄ ROCZNICĘ POWSTANIA TOWARZYSTWA DO KSIĄG ELEMENTARNYCH

Seminarium historyków wychowania

W 1975 r. minęło 200 lat od powstania Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych, organu wychowawczego Komisji Edukacji Narodowej. Dla uczczenia tej rocznicy odbyło się 19 grudnia 1975 r. w Warszawie seminarium zorganizowane z inicjatywy Pracowni Dziejów Oświaty Zakładu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN. Celem spotkania była próba oceny roli i znaczenia Towarzystwa w procesie unowocześnienia oświaty.

W spotkaniu wzięli udział obok historyków oświaty z Uniwersytetu Warszawskiego i Pracowni Dziejów Oświaty PAN zaproszeni pracownicy naukowcy Uniwersytetu Jagiellońskiego i Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie oraz Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Przewodniczył obradom prof. dr Jan Dobrzański.

W referatach (publikujemy je w dziale „Rozprawy”) zajmowano się zagadnieniami bądź bezpośrednio związanymi z pracami Towarzystwa, bądź podejmowano problemy, które dotyczyły któregoś z kierunku prac i tematów wchodzących w zakres zainteresowań Towarzystwa: relacje między Towarzystwem a Komisją omówiła Kamilla Mrozowska; problemy teorii pedagogicznej w działalności Towarzystwa — Czesław Majorek; koncepcje utworzenia akademii zgromadzenia ludzi uczonych, z których wyrosło Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych — Bożenna Michalik; problemy zawarte w *Dykcjonarzu starożytności* G. Piramowicza, a zwłaszcza nowe kierunki nauczania i interpretowania historii — Tadeusz Bieńkowski; zagadnienia stanu nauczycielskiego w instrukcjach dla wyczątkatorów szkół KEN — Irena Szybiak; relacje między podręcznikami dla nauczycieli ludowych Felbigera i Rochowa a *Powinnościami nauczyciela* Piramowicza — Marianna Krupa.

W dyskusji wzięli udział: prof. dr K. Mrozowska (UJ Kraków), prof. dr J. Dobrzański (UMCS Lublin), prof. dr J. Miąso (PAN Warszawa), doc. dr Cz. Majorek (WSP Kraków), dr M. Krupa (UMCS Lublin), doc.

dr T. Bienkowski (PAN Warszawa), dr T. Mizia (UW), dr K. Bartnicka (PAN Warszawa), dr B. Michalik (UW), dr I. Szybiak (UW).

Poruszono problemy kompetencji naukowych członków Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych, którzy w większości byli nauczycielami i pedagogami-praktykami. Ich doświadczenie i znajomość szkoły pozwalały na dostosowanie nowych idei i treści do potrzeb życia szkolnego. Ludzie ci wnieśli duży wkład w dzieło popularyzacji nowoczesnej wiedzy, mimo że uczonymi nie byli. W związku z tym zastanawiano się, czy w ogóle pedagodzy Oświecenia mogli być „czystymi specjalistami”. Charakteryzował ich przecież z reguły encyklopedyzm, oparty ponadto na bardzo różnych zapatrywaniach politycznych i światopoglądowych. W Towarzystwie do Ksiąg Elementarnych znalazło to odbicie w procesie kształtowania się koncepcji podręczników do poszczególnych przedmiotów nauczania i ponadto, być może, było także przyczyną pewnych odstępstw od przyjętej w zasadzie metody analitycznej w podręcznikach. Poruszono zagadnienie postawy i wykształcenia członków Komisji Edukacji Narodowej, ich pewną kompromisowość, która, zapewne, miała wpływ na relikty scholastyczności w podręcznikach.

Poddano ocenie efektywność wydawniczą Towarzystwa. Zwracano uwagę na opóźnianie cyklu wydawniczego w wyniku długotrwałych prac zespołowych Towarzystwa, spowodowanych troską o wysoki poziom ideowy, rzeczowy i dydaktyczny podręczników i innych książek szkolnych KEN.

Omawiano zagadnienie badań nad stanem nauczycielskim, zagadnienie żywotności *Ustaw Komisji Edukacji Narodowej*, zwrócono uwagę na problem odchodzenia w pracach Jana Śniadeckiego od pewnych zasad przyświecających *Ustawom* (m. in. w sprawie znaczenia ciał kolegialnych w szkołach głównych). Poruszono niektóre problemy metodologiczne historii oświaty, zwracając uwagę na niebezpieczeństwa wynikające z formułowania uogólnień na podstawie niewystarczających danych faktograficznych, co często występuje w pracach dających charakterystyki nauczycieli. Podkreślono w związku z tym konieczność uwzględniania w interpretacjach tekstów. Np. właściwości stylistycznych i oratorskich epoki. W badaniach nad nauczycielami trzeba ściślej rozróżniać (np. w pochwałach Komisji), co wynika z potrzeb propagandy i stylu, a co z rzeczywistej oceny ich pracy.

Sugerowano eksponowanie w dalszych badaniach nad Towarzystwem do Ksiąg Elementarnych jego roli jako ośrodka twórczego w dziedzinie myśli pedagogicznej. Postulowano, aby w pracy dydaktycznej silniej akcentować wielotorowość prac Towarzystwa i różnorodność jego zasług, gdyż zbyt często, i niesłusznie, zawęża się jego faktyczną działalność do funkcji wydawniczych.